

Jan Katlev, mindetale ved begravelsen

Gregersen, Frans

Publication date:
2014

Document version
Tidlig version også kaldet pre-print

Citation for published version (APA):
Gregersen, F. (2014, feb 23). Jan Katlev, mindetale ved begravelsen.

Jan Katlev

Jeg er blevet bedt om at indlede i dag. Det er en stor mundfuld for Jan var, som sikkert de fleste af os, ufattelig og usammenfattelig, men samtidig var han jo netop ikke som de fleste. Han var uhyre sammensat og hvad jeg siger i dag kan kun være mine fragmenter i den mosaik han efterlader os med, og som vi hver især har et stykke af: *Pieces of a puzzle. The puzzle that was Jan.*

Jan Katlev, senere lingvist, udpræget serielt familiemenneske, som stemme en kraftig basbaryton hvad end han brugte den til, og først og sidst uforbederlig *privatgelehrter* vismand, blev født i 1944 i Stockholm. Familien var jødisk og var som så mange andre danske jøder i eksil i Sverige. Jan var den yngste af tre brødre hvoraf han særlig knyttede sig til storebroren Harry der døde for nylig efter længere tids sygdom. Harry var 8 år ældre.

Fader Katlev arbejdede med læder. Han lavede bl.a. de lædertasker som Handelsbanken transportererede sine penge i, kan jeg huske. Jeg tror ikke familien kan karakteriseres som velhavende. Det var taskerne han lavede, ikke pengene.

Efter at have gået på den jødiske skole Karolineskolen tog Jan studentereksamen fra Efterslægten som Harry også havde gået på. Blandt hans klassekammerater var Peter Frederiksen (eller kendte de hinanden allerede hjemme fra 'gården'?) som senere blev onkolog og som Jan bevarede et nært venskab med hele livet. Også han døde for nylig.

Jan påbegyndte som den første i familien studier ved Københavns Universitet; han nåede lige at opleve den store danske strukturalist Louis Hjelmslev som studerende i Sammenlignende sprogvidenskab, et studium han valgte fordi der er rigtig mange sprog at sammenligne, før Hjelmslev døde i 1965 og efterlod et studium som i det store og hele var selvstudium og som i den forvirrede tid omkring 1968 blev endnu mere overladt til sig selv.

Jan studerede i øvrigt meget forskelligt f.eks. Russisk – han blev senere en overgang underviser i russisk fonetik på KU. Det kan man bl.a. læse om i Helen Krags mindeord.

Tysk studerede Jan sammen med Ninon Schloss som han senere blev gift med. Ninon havde samme baggrund som Jan, i og med at de begge var blevet født af jødiske flygtninge i Sverige. Jan og Ninon blev gift i 1965 og skilt i 1969. Ninon Schloss er en historisk figur i Rødstrømpebevægelsen hvor hun sammen med Vibeke Vasbo stiftede en af de første grupper. Jans 1970'ere blev i overvældende grad præget af Rødstrømpebevægelsen - på godt og ondt. To af de kvinder der betød noget for ham var blandt de første rødstrømper nemlig foruden Ninon Schloss også Lone Christensen, ja faktisk var Susanne Fabricius som også var med dengang blandt de trofaste venner gennem hele livet. Lone Christensen havde været sammen med Bjarne Westring Christensen, et af de unge døde genier i dansk sprogvidenskab, og firkanten Bjarne, Ninon, Lone og Jan som frigjorte venner førte til Jans første datter Sidsel som voksede op hos Lone. Lone var klassisk filolog og som sagt også aktiv i Rødstrømpebevægelsen. Hun er nævnt med stor varme og respekt som en af dem der i særlig grad betød noget for samarbejdet mellem kvinder på tværs af classeskel, i dette tilfælde samarbejdet mellem akademikere og bryggeriarbejdere om ligeløn.

Jeg husker tydeligt en fest hos Jan og Ninon hvor alle der kom til at spille forskellige roller i oprøret må have været til stede. I hvert fald var både Ditlev og Vibeke Vasbo der, og jeg endte med at sidde og diskutere en halv aften med Henning Prins ude i køkkenet, På et tidspunkt spurgte Lone om jeg ville have noget at ryge på - det var vel hash - og jeg svarede pænt nej tak hvorefter hun spurgte hvor gammel jeg egentlig var. Jeg svarede uskyldigt 19 (så det må have været i 68) hvorefter hun gjaldede ud over lokalet Guud vi har en teenager iblandt os. Jan var ikke den eneste der kunne få en til at være musestille resten af aftenen.

Faktisk var Rødstrømpebevægelsen en udfordring for Jan og for hele den generation af ekstremt kloge og meget selvbevidste unge mænd. Jan var opvokset blandt brødre og vant til at være centrum hvor han end kom. En væsentlig rolle for de kvinder han var sammen med dengang, blev derfor at skaffe sig plads – og det måtte virke meget voldsomt for en mand der alene i kraft af sit intellekt og sit udseende - lad os ikke glemme at Jan var en meget flot ung mand - altid gjorde et stærkt indtryk og gav indtryk af at være stærk. Hvis man vil forstå nogen af Jans indimellem passende upassende reaktioner, er Hans Jørgen Nielsens *Fodboldengelen* et godt sted at starte, tror jeg.

Jan var så vidt jeg ved med på Thy-lejren eller rettere forløberen for den i 69. I hvert fald optrådte han ved semesterstart efter ferien på Frue Plads med megafon og iført opfordring til oprør; i det hele taget var han først en del af det mere syrede oprør og fortsatte så ind i VS. Den historie vil jeg ikke fortabe mig i her men blot erindre om den store omkostning at Jan og Harry fik hver sit syn på staten Israel. Det gik ikke stille af og var til stor sorg for dem begge.

Jeg havde mest med ham at gøre på Store Kannikestræde hvor sprogfolkene holdt til. Bygningen husede fonetikerne, lingvisterne og dialektologerne i en af de gamle professorvillaer, biblioteket lå i dagligstuen. Vi forsøgte at henlede fakultetets opmærksomhed på vores forsømte studium og en af måderne var legalistisk at påpege en modsætning mellem hvad der stod i studieordningen og hvad vi fik tilbudt af undervisning. Det førte til et mindeværdigt møde med psykologen Franz From som var dekan i 68-69. Vi klagede over manglende undervisning i mordvinsk og syrjænsk (to fag man skulle have, hvis man skulle bestå sammenlignende sprogvidenskab med finsk-ugrisk som hovedfokus, hvilket ingen af os havde den fjerneste intention om, selv om jeg kunne have Jan mistænkt for at gå til undervisning i syrjænsk *any day*). From forklarede en hel masse, bl.a. om hvordan han og Vener Goldschmidt havde reformeret den grønlandske straffelov ved at tage udgangspunkt i den oprindelige eskimoiske kultur. Det mente Jan lød helt åndssvagt og sagde det. Det var imponerende så antiautoritære vi, eller rettere han, var, når vi nu samtidig spillede spillet som flittige klagende studerende.

Studerenteroprøret på Lingvistik krævede faktisk først og fremmest en te-kedel til diskussionerne i køkkenet på Store Kannikestræde, mere undervisning og faste rammer, og ikke afskaffelsen af dem der var. Der blev så efterhånden nedsat et udvalg om Lingvistik hvor Jan, John Hoffmann og jeg var studenterrepræsentanterne. Professorerne var nyudnævnte Eli Fischer-Jørgensen, Hans Chr. Sørensen og Hans Hendriksen og amanuensisgruppen var repræsenteret af Bjarne Westring, Henning Spang-Hanssen, som nu hurtigt blev udnævnt til professor, og så Niels Ege, nylig hjemkommet fra USA; Jørgen Læssøe, assyriolog og excentriker, ledede som dekan udvalgets møder. Faktisk lavede vi en rummelig studieordning og havde lagt alt parat til at Bjarne Westring skulle overtage den nye post som lektor i Lingvistik da han døde, hvorefter Niels Ege måtte træde til.

Foreløbig studerede Jan. Han må have været ca. 10 år om studiet, for specialet blev først afleveret 1974 - da havde han længe været lærer i alt muligt; foruden altså

russisk fonetik var han en overgang ansat som adjunktvikar i dansk sprog (mens én eller anden havde et af de utallige stipendier man fik når man havde sikret sig en fast stilling og derefter fast orlov mens man havde stipendiet). Han var med i Integration I på danskstudiet under slagordet RUC på KU (vi arbejdede med selvstyrede projektgrupper inden for rammerne af en studieordning der var bygget på noget helt andet) i midten af 70'erne, og var bl.a. specialevejleder for Henrik Jørgensen, nok den af den lidt yngre generation som stod ham nærmest¹. Blandt de helt unge var det sikkert Adam Hyllested der havde den plads (jf. Adams smukke mindeord).

I begyndelsen af 70'erne havde Jan fundet sammen med Sysse Engberg, klassisk og nygræsk filolog og sprogforsker og havde dermed fået først et faderforhold til Laura, Sysses datter med Alfons Höger og dernæst fået deres fælles datter Katrine i 1975. De har begge skrevet kloge og smukke mindeord.

I slutningen af 70'erne, mere præcist 1979 lukkede vandene helt på KU, der blev dekretet ansættelsesstop. Jan var endt uden en fast stilling, og det prægede hele hans liv som det prægede alle fra den generation som ikke nåede færgen. Det betød at han fra nu af skulle finde på projekter. Det var aldrig noget problem, ideer havde han hele livet nok af. Men for at få den næste bevilling skulle han helst have afsluttet det projekt han nu havde penge til, og DET viste sig at være et problem. Og så er det jo faktisk også begrænset hvor længe man kan leve på projektpenge i det danske humanistiske miljø. I løbet af sin lange karriere nåede han dog at få projektpenge i form af både et kandidatstipendium, et seniorstipendium, en bevilling fra Carlsbergfondet, en fra Statens Humanistiske Forskningsråd og en fra Nordplus plus adskillige små. Det er et vidnesbyrd om hvor god han var til at finde på projekter.

I begyndelsen af 1970'erne havde Jesper, Jan og jeg på basis af flødeskumsorgier med kager fra Marstrand (vi var nu alle flyttet til Nørrevold oven over dette udmærkede bageri) grundlagt en karriere som kanalbestyrere. Vi startede i 1972 den

¹ Dette er forkert. Henrik Jørgensen oplyser i en mail til mig: "For mig er han en afgørende inspiration for mit arbejde i faget. Jeg var på Integration I og kom til at arbejde i utallige projekter som han vejledte. Jeg kan ikke nødvendigvis udstede noget garantibevis for alt det vi lavede dengang, men vi kom meget tæt på de lærere der var til rådighed, og netop fordi Jan var den generøse og intellektuelt udfordrende person han var, trak han enormt i dem af os der elskede at tingene ikke var for enkle. Den tilbøjelighed som jeg altid har haft til at skrive artikler der på én gang analyserer et stof og samtidig flår de analytiske begreber fra hinanden, er givetvis en inspiration fra Jan; som hos Per Højholt kan filmen på én gang køre forlæns og baglæns. Det kunne den for Jan, og historien må dømme om hvor vidt jeg lærte kunsten godt nok. Jeg kom dog aldrig til at skrive speciale hos ham; han var for længst væk fra dansk da jeg nåede til specialet, og det blev Ole Togeby der måtte rette mine eskapader."

uafhængige publikationskanal Papir efter de fornemste udenlandske forbilleder (OSCULD og Gothenburg Papers in Linguistics). Tanken var den fornuftige at med de lange produktionstider der var for bøger dengang, var der mening i at bringe manuskripterne ud til den lingvistiske offentlighed så hurtigt som muligt. I vores tilfælde var det bl.a. vores egne studenteropgaver og nogle inspirerende noter af Per Aage Brandt som Jan vist kendte fra Poetik-kredsen. Papir var absolut håndlavet.

I 1974 udviklede vi imidlertid Papir til at blive et regulært trykt tidsskrift som vi fik galningene fra GMT til at udgive. De troede på at vi var et underskudsforetagende som alle deres andre bortset fra Frands Mortensens kritik af Radioavisen, og de fik ret. Redaktionen blev udvidet og bestod nu af Svend Erik Olsen, Jesper Hermann, Simo Køppe, Jan og så altså mig. Det holdt til 8 numre som i mange år efter fyldte antikvarboghandlernes lister over fortvivlede tilbud. Nogen salgssucces blev vi altså aldrig, men vi havde nogle fantastiske diskussionslystne redaktionsmøder, hvor megen visdom blev sået.

Jans speciale havde titlen:

SEMANTISK GRAMMATIK OG KASUSGRAMMATIK - EN KRITISK
LÆSNING AF HALLIDAYS OG FILLMORES ANGREB PÅ SUBJEKT-
OBJEKT SYNTAKSEN INDENFOR OG UDENFOR DEN
TRANSFORMATIONELLE GENERATIVE GRAMMATIK.

Det blev, efter hvad Sysse har oplyst, skrevet ved at Jan blev efterladt alene i Hallinsgade, Sysse og Laura tog en uge væk. Da ugen var gået, kom de hjem og Jan havde skrevet specialet færdigt. Det var i to bind og er tilsyneladende forsvundet fra KB. Det tidstypiske ved det var jagten på et alternativ til den chomskyanske grammatik.

Færdiggørelsen af specialet åbnede for et kandidatstipendium i 1975-78 om et skånsk dialektprojekt som resulterede i den afhandling som blev endelig godkendt som licentiatafhandling 26. september 1980. Afhandlingen findes desværre kun i et lille antal eksemplarer, hvoraf dog ét på KB, og jeg har flere gange talt med Jan om at den skulle udgives eller lægges på nettet, senest da jeg hjalp ham med noget gennemgang af papirer på Gl. Kongevej for et års tid siden.

Titlen er: *Det segmentale udtrykssystem i Hanödialekten* og bogen fylder 381, plus vii s.

Afhandlingen er uhyre original. Den bearbejder tilsyneladende udtrykssystemet i en skånsk dialekt og bygger på eget indsamlet nyt materiale foruden de tidligere dialektmonografier fra dette område (Lister Herred) i Skåne, men den er i virkeligheden en løbende meditation over forholdet mellem fonetik og fonologi, også et af Eli Fischer-Jørgensens favoritemner. Jeg kan tydeligt huske da Jan efter hårdt pres skrev også denne mesterpræstation færdig. Det var Eva (Dam Jensen) som Jan nu var flyttet sammen med (se nedenfor) som denne gang stod for service og opmuntring, men det der mest imponerede mig, var at Jan kunne have det hele færdigt i hovedet – og det til trods for at afhandlingens disposition er uhyre intrikat og går helt ned til fire eller fem niveauer. Det siges at Mozart havde det på samme måde. Når den egentlige kompositionsproces var overstået oppe i hovedet kunne han spille billard mens han dikterede selve noderne til udskriveren. Louis Hjelmslev gik op og ned ad gulvet mens han formulerede sig og satte sig først til skrivemaskinen når det hele var færdigt. Jan havde for længst komponeret det hele i hovedet så han sad ned i fjorten dage.

Igen åbnede afslutningen af dette projekt mulighed for et nyt. Jan havde seniorstipendium på IAML, Institut for Anvendt og Matematisk Lingvistik, instituttet var opkaldt efter titlen på Henning Spang-Hanssens professorat, 1980-1983 med projektet om reduktion og ortografi som var et af hans bedst publicerede med to vægtige afhandlinger som udgør grundstammen i enhver ortografisk-fonologisk diskussion af dansk. Begge er offentliggjort i institutpublikationen SAML (Skrifter om Anvendt og Matematisk Lingvistik): Jan Katlev: Diverse lingvistiske parametre i retskrivningsspørgsmålet, *SAML* 6, 1980 og: Jan Katlev: Fra /-Vb/ til /-VC_iC_j/-strukturer som genstand for ortografireform – metodiske overvejelser og materialeafgrænsning, *SAML* 9, 1982.

Ved en af de legendariske julefrokoster som altid endte med en oprømt gang Lanciers traf Jan for alvor Eva (Dam Jensen), visionær fremmedsprogspædagog og spansklektor, og flyttede samme aften sammen med hende i Dragør. Eva boede oprindelig i Deventergade før hun flyttede ud i huset på Hollændervej. Lejligheden var så lille at Jan nærmest uvægerlig væltede noget når han vendte sig. Jan kendte ikke så mange der havde kørekort så han bestilte mig til at flytte og vi lejede en kassevogn. Det er faktisk et under at huset i Deventergade står der endnu, for jeg kunne jo ikke se ud af bagruden (det kan man ikke i en kassevogn, det er sådan set fidusen) og kunne ikke forstå hvorfor – svaret er selvfølgelig at man skal bruge sidespejlene, men det var virkelig alt for avanceret.

Jan havde uindskrænket tillid til andre menneskers beherskelse af alle de tekniske hjælpemidler han selv ikke var så gode venner med. Han kørte meget gerne som passager, han vidste alt om de københavnske sporveje og kunne alle ruterne, havde gået dem bl.a. sammen med storebror Mogens. Samtidig var han vist blandt de ganske få fra den generation der ikke cyklede. Han gik - og han gik gerne. F.eks. havde vi en minderig tur rundt om Gurre Sø med vores hund og han talte ofte om de mange svampeture han havde været på forskellige steder. Han var nemlig også en stor svampekynder.

Jan må have haft et projekt om jiddisch for der skal ifølge avisdatabaserne eksistere et interview med ham (v. Virtus Schade på Berlingeren) fra 1983 hvor det hedder at han vil efterforske det gebrokkne. Måske blev det projekt i virkeligheden først udført da Jan var rådgiver for Morten Things indsats på dette område.

Igen blev der mulighed for et nyt projekt som på en vis måde allerede var blevet forberedt i ortografiprojektet. Jan blev Carlsbergfond-stipendiat på Institut for Fonetik 1985, formentlig til 88. Projektet var om det der nu hedder sjukefonologi, men som simpelthen handler om en realistisk fonetik: Hvordan udtaler danskerne dansk når de taler afslappet, naturligt, hurtigt til folk de kender og deler baggrund med (i det mindste sproglig baggrund!)? Projektet fik titlen Dansk allegrofonologi og det var en af Jans mest visionære ideer som i de seneste år har fået en renæssance hos unge forskere som Nicolai Pharao, Peter Juel Henriksen, Ruben Schachtenhaufen og Jan Heegård Petersen. Det var noget af det hvor Jan selv kunne se at han virkelig havde haft indflydelse, og det glædede ham umådeligt at blive læst og forstået.

Slutningen af 80'erne og begyndelsen af 90'erne var en svær tid for Jan. Han måtte fægte sig igennem med løse ansættelser. 1988 nævnes han som undervisningsassistent på det nu sammenlagte institut for sprogvidenskab IAAS; 1989 og 90 er han samtidig med stillingen som undervisningsassistent i jobtilbudsordning på IAAS hvor han igen også nævnes som undervisningsassistent, og det gør han også i 1991.

Jan blev så adjunkt hos Hans Basbøll, som han altid havde stor respekt for, på SDU, men adjunkt-perioden var ulykkelig. Jan havde meget svært ved at se sig selv som en god pædagog til trods for at han i en periode som ansat på en vuggestue/børnehave havde skiftet ble på så fremtrædende lingvister som Thomas Olander. (Her havde jeg oprindelig skrevet at Jan også havde skiftet ble på Eva Skafte Jensen men hun oplyste beredvilligt herom adspurgt at hun sandelig var helt renlig da hun mødte ham første

gang, men at hun altid med taknemlighed vil huske hvordan han bar hende rundt på skuldrene en hel ferie lang i Grækenland.) Jan havde det enormt svært med at skulle motivere folk til at lære noget – han forstod simpelthen ikke konceptet - havde jo selv aldrig haft problemer med det *drive for knowledge* som han nu savnede hos sine studerende. Somme kunne forledes til at tro at han kun var forsker og ikke formidler, men det er helt forkert. At han mestrede den pædagogiske fremstilling kan man f.eks. se af den ultrafintfølende lille artikel om skånsk som først kom i Mål og Mæle og siden blev genoptrykt. Den var tilsyneladende til glæde for de sortøjede nationalister i Skåne, men er i virkeligheden en lektion i grundlæggende sprogsociologi. Hvad er et sprog? Hm, det er ikke så nemt at svare på. Og så gjorde han det.

En af de mest frugtbare perioder i Jans liv var da han var ansat på Politikens forlag. Her fik han en række unge kolleger, bl.a. Adam Hyllested, og en virkelig klog og taktfuld redaktør i Christian Becker Christensen.

Jan blev knyttet til Nudansk ordbog som dengang jævnligt kom i nye udgaver og fungerede som standardordbog for gymnasiasterne. Han var først ansat som freelancer i 1990'erne, og da der kom en helt gennemarbejdet ny udgave uden etymologierne fra de gamle udgaver, vakte det heldigvis så stort ramaskrig hos sproghistorikerne at han blev redaktør af *Politikens Nudansk ordbog med etymologi* med særligt ansvar for etymologierne. Denne udgave kom i 1996.

På Politiken fik Jan efter mange års free lance-tilværelse endelig en fast ansættelse lige før de lukkede det hele ned og fyrede alle i ordbogsredaktionen.

Men han havde dog nået at skrive Politikens (som altså er Jans) etymologiske ordbog (2000) og *Hvorfor siger vi sådan* (2001) sammen med Hanne Steen Spliedt. Jan oversatte og bearbejdede også Svartviks bog om engelsk: Jan Svartvik: *Politikens bog om engelsk oversat og bearbejdet af Jan Katlev* 2001. Med Adam Hyllested udgav han: *Hvorfor hedder vi sådan?* 2002. Endelig er der så Politikens dansk-svensk svensk-dansk 2004, den sidste af Politikens ordbøger før DSLs store ordbogsprojekt (som Jan også var knyttet til en kort overgang) satte en helt ny standard for en Svensk-Dansk ordbog.

Der er i denne frugtbare produktion fra en om ikke fuldt lykkelig så nærmest lykkelig periode, grund til at fremhæve den etymologiske ordbog. Som Jesper Hermann skriver i sine mindeord var Jan et ordmenneske der havde den for en etymolog uundværlige baggrund i sammenlignende sprogvidenskab og realkundskab i særlig

udpræget grad. Han elskede også historie og historier så han var den fødte ordhistoriker, og det bærer ordbogen præg af. Adam skriver at Jan ikke var fuldt ud tilfreds med bogen, og det er naturligt for et rastløst forskergemyt som Jans, men for os andre er denne undværlige bog det bedst tænkelige redskab, noget der for altid vil bevare hans navn.

Hvilken skole i dansk lingvistik hørte Jan til? Mit umiddelbare svar, og mere kan det ikke blive til her, er at Jan ligger smukt placeret i den gruppe af Eli Fischer-Jørgensens elever som viderefører strukturalismen under stadig hensyntagen til sprogksterne, heriblandt realhistoriske, faktorer. Gruppen rummer Jørgen Rischel, Hans Basbøll, Nina Grønnum, en gruppe med hvem Jan deler mange indsigter, og er, alene af den grund at de alle er lyd-folk, ikke så nem at indplacere som egentlige funktionalister. Betegnende nok var Jan meget begejstret for Henning Andersens form for lingvistik.

Da Jan og Eva blev skilt, flyttede Jan. Han boede i Brønshøj hos Lisbeth Ougaard og i Ringsted en længere tid sammen med Hanne Christensen. Også her fandt han ind i en familie, men også her blev det slut, og han flyttede til Langelandsvej hvor vi, Niels Erik Wille, Jan og jeg, holdt flere af møderne i Drengemanden (som oprindeligt blev etableret for at løse mysteriet om sprogets opståen men senere udviklede sig til også at handle om hvorfor nu den her øl smagte bedre end den der – og det må vi vist lige smage lidt på igen).

Mens Jan boede på Langelandsvej, mødte han sin Gitte (Raarup), og det var som om alt efterhånden faldt stille og fredeligt på plads omkring ham. Han flyttede ind hos Gitte i patricierlejligheden i det store smukke gamle hus på Gammel Kongevej, og Palle Nielsens særligt konstruerede høje reoler blev genetableret (de var blevet savet over engang, vist nok til Dommervængets lavere loftshøjde) og kom til at udgøre et arbejdsværelse og et bibliotek hvor han havde det lige som den Maharaja der gav navn til restauranten nedenunder. Gitte malede, og maler godt, og Jan var stolt af hende; han var selv aldrig meget for at male vægge og *let's face it* man så heller aldrig meget af dem der hvor Jan slog sig ned, han var altid omgivet af bøger. Jan elskede bøger, deres materialitet, deres løfter om læsning, deres indhold af nye informationer og han kunne ikke få nok af dem. Det havde han nu til sidst, nok af dem.

Tiden med Gitte var påfaldende lykkelig, og vi hans mange venner noterede os hver for sig og sammen, at nu var han endelig kommet hjem - igen.

Jan var prototypen på Den platoniske elsker af universitetet.

Få har elsket ideen om et universitet eller måske skulle man sige akademiet som Jan. Hans største drøm var hele livet at forske uafhængigt af alle udefra kommende krav og kommercielle interesser. Allerhelst så han sig selv som den centrale vismand som fik alle ideerne og som havde andre til at udføre dem. Ikke at han havde despekt for den lange tilbundsgående empiriske undersøgelse, tværtimod, men han havde så mange og så gode ideer at de umuligt kunne udføres alle sammen af ham selv. Og så ville det være fint at have nogen til at tage sig af dem han ikke selv kunne følge til dørs.

Jan fungerede som oversætter næsten hele livet i hvert fald allerede siden 1973 hvor han for Modtryk sammen med Vibeke Sperling oversatte en række Lenin-artikler under titlen *Avanguardia operaia*. Siden oversatte han en lang række bøger bl.a. en der må have været næsten ubærlig for ham at bearbejde nemlig Tomasz Gross bog om polakkernes antisemitisme og deres andel i Holocaust. Jans jødiske baggrund var aldrig langt væk (se Helen Krag's mindeord), og som tiden gik, kom han til at minde mere og mere om en gammeltestamentelig patriark. Fra patriarkers håb til selv at være en.

Jan i Lingvistikredsen kunne især i de tidlige år minde om et selvudnævnt tæskehold hvor folk udefra blev sat på plads og folk indefra fik så lange spørgsmål at selv Jan til sidst havde glemt hvad han egentlig ville spørge om. Det gjorde ikke spor, for undervejs var man blevet oplyst om mangt og meget. Sammen med Per Aage Brandt holdt han et indlæg om Mystiske Mr. Aux over to mødegange 24. februar og 3. marts 1970 – og det er de karakteristisk nok alene om at have gjort i nyere tid dvs. siden de gyldne glossematikdage i 50'erne.

Jan var som lingvist først og fremmest vidt belæst og med et hartad ufatteligt kendskab til sprog i alle dette mærkelige fænomens mange udformninger. Det lader sig ikke gøre at sammenfatte alt det han vidste og alt det han interesserede sig for - et gastronomisk leksikon komplet med prøvesmagning og opskrifter var en ide han vendte tilbage til flere gange; det var noget han skulle lave sammen med Niels Erik (Wille) - og hvorfor skulle man også forsøge at resumere ham – han var unik. Der var ingen og vil aldrig nogensinde komme nogen som ham.

Min sidste samtale med Jan fandt sted ved stoppestedet over for vor fælles Irma på Gl. Kongevej for halvanden uge siden. Det var en kold søndag ved 11-tiden tror jeg. Jan stod og ventede på 9A for at være med i Dansk Flygtningehjælps indsamling (se Gittes mindeord), men han havde det ikke godt og overvejede at tage hjem igen. Vi talte om hans nære døde, Harry og Peter Frederiksen (ham kunne han være sig selv sammen med), og han talte varmt om gamle Eli som jo blev 99 år. Så gammel troede han nu ikke han kunne tænke sig at blive. Så stod han på bussen og fandt en siddeplads.

Frans Gregersen